

Vorbereidend
Beroeps
Onderwijs

Middelbaar
Algemeen
Voortgezet
Onderwijs

Tekstboekje

Smakelijke insecten

- 1 **M**en neme een paar kilo meelwormen en laat ze gedurende een halve minuut in water koken. Vervolgens haalt men ze door de olie en bloem, en roerbakt ze zachtjes met zeer fijn gesnipperde uitjes en wat peper en zout naar smaak. Op het laatste moment kunnen nog blokjes gepelde tomaat worden toegevoegd. Tot slot het gerecht bestrooien met vers
- 5 gehakte peterselie en serveren met een schijfje citroen. „Lekker met rijst“, verzekert de Wageningse entomoloog¹⁾ dr. ir. Arnold van Huis, van wie dit buitengewone recept afkomstig is. „De meeste westerlingen moeten een flinke psychologische barrière nemen om wormen of sprinkhanen in hun mond te steken“, geeft hij ronduit toe. „Maar als ze hun afkeer weten te overwinnen, dan vinden ze het meestal wel lekker.“
- 2 10 Het wel of niet eten van insecten is afhankelijk van de cultuur waarin mensen leven. In grote delen van de wereld worden sprinkhanen, kevers, wantsen en allerlei andere beestjes als een lekkernij beschouwd en op grote schaal gevangen en gegeten, of gedroogd of ingeblikt verhandeld. Japanners zijn dol op rijst met gekookte wespen. De Thai vindt waterwantsen, gemarineerd in vissaus of verwerkt in chilisaus, niet te versmaden. In zuidelijk Afrika wordt de
- 15 sabelsprinkhaan als een delicatessen beschouwd. Mexicanen vullen hun taco's graag met in knoflook gebakken mierenlarven. In Colombia eten ze in de bioscoop geen popcorn, maar geroosterde parasolmieren.
- 3 Van de achthonderdduizend beschreven insectensoorten worden er naar schatting van de Mexicaanse entomologe Julieta Ramos-Elorduy bijna veertienhonderd gegeten. Zelf kwam Van
- 20 Huis op vijfhonderd soorten, maar hij geeft onmiddellijk toe dat elke schatting een slag in de lucht is, omdat er merkwaardig genoeg in de wereld geen systematisch onderzoek wordt gedaan naar deze uiterst rijke en in de tropische landen zo populaire voedingsbron. „Tijdens mijn reizen door Afrika kwam ik erachter hoe vaak nog insecten worden gegeten, vooral in gebieden waar weinig vlees of vis voorhanden is. Dat fascineerde me en daarom ben ik er in de loop der jaren steeds
- 25 meer gegevens over gaan verzamelen.“
- 4 Dat is minder eenvoudig dan je zou denken. „Op bestaande wetenschappelijke literatuur kon ik immers nauwelijks terugvallen, want het laatste noemenswaardige boek over dit onderwerp stamt uit 1951. In het westen worden insecten vooral beschouwd als ziekteverwekkers en oogstvernietigers. Dus gaat alle wetenschappelijke aandacht uit naar de bestrijding ervan. Voor de
- 30 eetbaarheid van insecten is nauwelijks belangstelling, laat staan dat er geld te krijgen zou zijn voor grootschalig onderzoek.“
- 5 Ook de eerdergenoemde psychologische barrière is volgens Van Huis een reden waarom de aandacht voor het insect als voedingsmiddel gering is. „In grote organisaties zoals de FAO, de voedsel- en landbouworganisatie van de Verenigde Naties, overheerst nog altijd onze westerse
- 35 manier van denken en daarin passen geen eetbare insecten. Men beschouwt er het eten van insecten als een primitieve gewoonte. Ook in Afrika is het onder biologen een beetje taboe om erover te beginnen. Men schaamt zich ervoor.“
- 6 Van Huis laat zich daar niet door uit het veld slaan en stroopt in Afrika winkels en markten af op zoek naar gedroogde of ingeblikte wespen, mieren, sprinkhanen, kevers en wat al niet meer.
- 40 „Maar als ik iets vind, dan is het nog lang niet altijd mogelijk te determineren om welk insect het precies gaat. De lokale bevolking heeft natuurlijk wel een naam voor het beestje, maar dat is niet de Latijnse naam.“ Achthonderdduizend insectensoorten zijn beschreven, maar miljoenen nog niet. Van Huis: „Men schat dat er twintig tot vijftig miljoen soorten insecten bestaan.“
- 7 Van Huis behoort tot de paar entomologen in de wereld die als hardnekkige roependen in de
- 45 woestijn aandacht proberen te krijgen voor de hoge voedingswaarde van insecten en de mogelijkheden om de eetbare soorten te gebruiken voor het oplossen van het wereldvoedselprobleem. Zij wisselen informatie uit via de onregelmatig verschijnende *Food Insect Newsletter*, die niet alleen vol staat met wetenschappelijke wetenswaardigheden, maar ook met recepten. Hun boodschap dat er meer aandacht voor de voedingswaarde van insecten moet
- 50 komen, is beslist niet onzinnig. Die waarde is opvallend. Bijvoorbeeld: het eiwitgehalte varieert van dertig tot tachtig procent en steekt per honderd gram in veel gevallen gunstig af bij dat van

noot 1

entomoloog: deskundige op het gebied van de insecten

rundvlees, kip en vis; de aminozuren van insecten zijn bovendien een uitstekende aanvulling op voorkomende planteneiwitten; rupsen en termieten hebben een hoog vetgehalte en beschikken dus over een groot aantal calorieën.

8 55 Het eten van insecten heeft nog een gunstige kant: de omzetting van voer naar vlees is gunstiger dan bij hogere dieren, benadrukt Van Huis. „Om een kilo rundvlees te krijgen, heb je tien kilogram voer nodig. Voor een kilo kippenvlees heb je maar vier kilogram voer nodig en daarom is kippenvlees goedkoper dan rundvlees. Maar om een kilo uiterst voedzaam rupsenvlees te produceren, is maar anderhalf tot drie kilogram bladvoer nodig. Insecten kunnen dus een
60 belangrijke bijdrage leveren aan de oplossing van het voedselprobleem, met name in die gebieden waar men ze toch al graag lust.“

9 Het is daarvoor natuurlijk wel nodig, dat ze op grote schaal kunnen worden gekweekt. Want het weghalen van al die insecten uit de natuur zou schade aan het milieu veroorzaken. Daar doemt een probleem op. Vanwege het gebrek aan belangstelling van voedingsdeskundigen is er nooit goed
65 onderzoek gedaan naar moderne technieken en methoden om eetbare en voedzame insecten op grote schaal te vangen of te kweken, te conserveren en te verhandelen. De insecten die nu gegeten worden, zijn doorgaans 'in het wild' gevangen en op traditionele wijze gedroogd of ingeblikt.

10 De afkeer van het eten van insecten moet blijkbaar veranderen in lekkere trek in een spiesje geroosterde kevertjes. Bovendien, als we oesters en slakken lusten, waarom dan geen rupsen en
70 wantsen? Het wordt hoog tijd de productie en consumptie van insecten in ruime, maar goede banen te leiden. Daarvoor is om te beginnen een mentaliteitsverandering in het westen nodig. Dat zou het begin kunnen zijn van een geheel nieuwe aanpak van het wereldvoedselprobleem.

*naar: José van der Sman
uit: Elsevier, 25 april 1998*

Verlegen

1 „Mijn moeder is verlegen”, vertelt
 Marion de Wit uit Zeist. „Dat
 merkte ik onlangs weer op een
 feestje. Ze is de hele avond op
 5 dezelfde stoel aan hetzelfde tafeltje blijven zitten. 5
 Verschillende vrienden van mij kwamen naar haar
 toe voor een praatje. Enig vond ze dat, maar zelf
 kwam ze niet op het idee om een rondje te gaan
 lopen en hier en daar eens iemand aan te spreken.
 10 Terwijl het toch zo gemakkelijk is. Je hoeft iemand
 alleen maar te vragen: bent u ook een vriend van
 Willem en Marion? Dan komt er vanzelf een 6
 gesprekje op gang. Maar zo’n initiatief komt niet in
 haar op. Ze vindt dat je niet zomaar met vreemden
 15 gaat praten. Dat maakt een avond dan wel erg
 lang.”

2 Verlegen mensen voelen zich onzeker,
 minderwaardig, een sta-in-de-weg. Daardoor
 durven ze geen contact te leggen. Het liefst vallen
 20 ze zo weinig mogelijk op, dus steken ze hun vinger
 niet op als er vrijwilligers worden gevraagd,
 spreken ze (te) zacht en vermijden ze oogcontact.
 Een bekend teken van verlegenheid is blozen. Ook
 klamme handen, een versnelde hartslag en een
 25 droge mond horen erbij.

3 Verlegenheid brengt of houdt mensen in een
 isolement. Voor een deel komt dit door een gebrek
 aan sociale vaardigheden. Marion: „Mijn moeder
 weet gewoon niet hoe je een gesprekje met een
 30 vreemde aanknoopt, ze heeft daar geen enkele
 ervaring in. Ik heb dat thuis ook nooit geleerd. Pas
 toen ik voor mijn werk een half jaar in Amerika
 woonde, kreeg ik een beetje kijk op sociale
 vaardigheden. Daar zag ik dat mensen met het
 35 grootste gemak met elkaar omgingen, in de trant
 van: Arnold stelt Blake en Christine aan elkaar
 voor, Arnold vertelt allerlei wetenswaardigs over
 Blake aan Christine en omgekeerd. Op die manier
 levert hij ruimschoots stof voor een verder gesprek
 40 tussen Blake en Christine. Zo zal het in Nederland
 in bepaalde kringen zeker ook gaan, maar niet in
 het dorp waar mijn ouders wonen. Zij gaan om met
 de familie, de kaartclub en de burens. Die omgang
 ligt vast en meer hebben ze, denken ze, niet nodig.”

4 45 Verlegenheid kan zijn oorsprong hebben in de
 vroege jeugd. In de eerste levensjaren bepalen de
 opvoeders grotendeels hoe kinderen over zichzelf
 denken. Als kinderen in deze periode vaak vies,
 dom, stout of kinderachtig worden gevonden,
 50 ontwikkelen ze sterke schaamtegevoelens. Deze
 zorgen ervoor dat ze zichzelf voortdurend

afkeuren. Ook op latere leeftijd kunnen mensen
 verlegen of mensenschuw worden als gevolg van
 nare en ingrijpende ervaringen, zoals een ziekte,
 55 een scheiding of het verlies van werk.

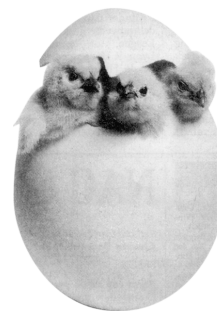
Verlegenheid is een sociale angst die dus juist
 in gezelschap naar voren komt. Verlegenheid komt
 voort uit de angst niet te deugen, of liever: uit de
 angst dat de ander doorkrijgt dat jij niet deugt. Een
 60 verlegen persoon is ervan overtuigd minder-
 waardig, lelijk of onbenullig te zijn en hij of zij wil
 per se niet dat een ander dat door krijgt.

Verlegen mensen houden steeds maar in de
 gaten hoe de ander tegen hen aankijkt en of die
 65 hen niet al meteen afkeurt. Ze zitten er
 voortdurend over in of ze misschien iets doms
 hebben gezegd of over hoe hun haar zit. Doordat
 ze zo met zichzelf bezig zijn en met het verbergen
 van dat zogenaamde niet-deugen, kunnen ze
 70 anderen niet op een warme, open manier
 benaderen. Omgekeerd worden zij door anderen
 daardoor ook afstandelijk en minder hartelijk
 bejegend. Verlegen mensen hebben het zo druk
 met de verkeerde kant op te kijken, dat ze andere
 75 mensen niet zien. Daardoor lijkt het alsof ze er niet
 bij willen horen, maar in werkelijkheid durven ze
 niet. Verlegenheid wordt vaak aangezien voor
 arrogantie. Die voelt zich zeker te goed om met ons
 te praten, wordt dan gedacht. Ook daardoor
 80 veroorzaakt verlegenheid veel eenzaamheid.

Helemaal over gaat het nooit, maar je kunt wel
 leren om met verlegenheid om te gaan. Juliette
 Berkhout bijvoorbeeld, een door de wol geverfde
 journaliste, heeft in haar werk geen last van
 85 verlegenheid. Haar rol van journaliste geeft daarin
 houvast: zij stelt de vragen. Maar op feestjes ligt die
 rol niet vast en slaat de verlegenheid plotseling toe.
 Juliette: „Dat gebeurt vooral als ik er vrijwel
 niemand ken. Maar dan stuur ik mezelf erop uit. Ik
 90 zie ze onmiddellijk: mensen die ook niemand
 kennen en ook verlegen en een beetje eenzaam
 zijn. Dan denk ik: als ik die persoon was, zou ik het
 heerlijk vinden als iemand met mij een praatje
 kwam maken. Die iemand ben ik dan. Ik ga ervan
 95 uit dat iedereen even verlegen is als ik. Met die
 wetenschap durf ik wel op iemand af te stappen.
 Dat ik op dat moment meer durf dan die ander,
 geeft me moed. En het wonderlijke is dat mijn
 verlegenheid daardoor verdwijnt. En dan zie je dat
 100 die andere mensen opgelucht zijn als je tegen ze
 praat.”

naar: Willemijn Bos
 uit: PLUS, juni 1999

1 Mini komt 3 keer uit

Eén Mini komt in drie kranten te staan: Het Parool, Trouw en de Volkskrant, met maar liefst 1,2 miljoen geïnteresseerde lezers. Als daar geen koper voor uw huis of ideale reisgenoot tussen zit!

De makkelijkste manier van adverteren

Gebruik de bon hieronder. Neem voor elke letter, spatie, cijfer of leesteken één vakje. Wilt u van onze extra service 'brieven onder nummer' of 'contacttelefoon' gebruikmaken, geef dit dan aan op de bon. Kennismakingsadvertenties voor de krant van zaterdag dienen woensdag vóór 16.30 uur bij ons binnen te zijn.

Fax, e-mail of stuur op

Faxt u de bon vandaag (020 665 63 21), dan staat uw advertentie in de meeste gevallen morgen al in drie kranten. Dat geldt ook voor e-mail: 1in3mini@pcmuitgevers.nl (vermeld s.v.p. uw naam en telefoonnummer). Per post: stuur uw advertentie in een gefrankeerde envelop naar: 1-in-3 Mini's, Postbusnummer 1518, 1000 BM Amsterdam. Bel voor meer informatie (020) 665 86 86.

Aantal regels (minimaal 2)	Tarief (incl. BTW)
1	
2	f 35,25
3	f 52,88
4	f 70,50
5	f 88,13
6	f 105,75
7	f 123,38
8	f 141,00
9	f 158,63
10	f 176,25

Bel (020) 665 86 86 voor de tarievenfolder of lees het colofon in deze krant.

- Ja, ik maak gebruik van de service 'brieven onder nummer' (1 regel extra + f 10,- servicekosten, incl. BTW)
- Ja, ik maak gebruik van de service 'contacttelefoon' (2 regels extra + f 10,- servicekosten, incl. BTW)

Ik wil mijn advertentie plaatsen op [datum of data]:

dhr. mevr. Naam: _____ Voorletter(s): _____

Adres: _____

Postcode/Woonplaats: _____

Telefoonnummer [blijft geheim]: _____ Handtekening: _____

Bij opgave postbusnummer ook uw privé-adres vermelden.

Praten over emoties als je doof geboren bent

1 De puberteit is een lastige periode voor opgroeiende kinderen, maar kinderen die doof geboren zijn, hebben het dikwijls extra moeilijk. Een deel van hun problemen heeft te maken met het feit dat ze soms niet goed
5 geleerd hebben met gebarentaal gevoelens uit te drukken.

2 In de *Washington Post*, een Amerikaanse krant, deed onlangs mevrouw Lichtman op een ontroerende manier verslag van haar strubbelingen met haar dove dochter, de
10 veertienjarige Bekah. Zij en haar echtgenoot besloten gebarentaal te gaan leren toen Bekah zeventien maanden oud was. Ze brachten hun dochter naar een peuterklas voor dove kinderen, waar ze dezelfde gebarentaal leerde. En hoewel het voor de ouders van Bekah een enorme
15 opluchting was dat ze op die manier met hun dove dochter konden communiceren, vroeg Lichtman zich af hoe ze haar dochter moeilijke begrippen, als *liefde* of *angst*, kon aanleren. „De woorden die we uitwisselden, waren woorden als *schoen, tafel, stoel*, allemaal
20 voorwerpen die je concreet kunt aanwijzen. Dat ging uitstekend. Maar hoe moest ik mijn dochter de woorden leren van gevoelens? Een gevoel is niet concreet, kun je niet vastpakken of aanwijzen. En hoe kun je zonder woorden over gevoelens praten? Ik denk dat Bekah in de
25 puberteit zoveel problemen kreeg, doordat dat dus niet zo gemakkelijk ging en doordat we haar dat niet geleerd hadden.”

3 Volgens William Kachman, directeur van de in Washington gevestigde dovenuniversiteit, is het niet
30 hebben leren praten over gevoelens een voorname oorzaak van problemen van dove kinderen in de puberteit. „Veel ouders die zelf wel kunnen horen, beseffen niet hoe beperkt de communicatie met hun dove kind is. Die is vaak alleen gericht op de dagelijkse,
35 praktische gang van zaken. *‘Heb je je huiswerk gedaan? Waar ga je heen? Wat wil je eten? Wat gaan we doen dit weekend?’* Dat soort eenvoudige vragen kunnen ouders wel stellen, maar de emotionele, intieme communicatie blijft beperkt”, zegt Kachman.

4 40 Gebarentaal is op zichzelf een volwaardige taal, die in geen enkel opzicht onderdoet voor gesproken taal. Kachman benadrukt dan ook hoe belangrijk het voor horende ouders is om de gebarentaal zo snel en zo goed mogelijk te leren. „Maar ouders weten vaak niet wat hun
45 niveau is. Ouders denken vaak dat hun gebarentaal heel behoorlijk is, maar dat blijkt niet uit de testen die wij afnemen. Vaak lukt het hun niet in gebaren over gevoelens te praten.”

5 Een andere deskundige, de Nederlandse kinder- en
50 jeugdpsychiater Van Gent, benadrukt dat horende kinderen spelenderwijs leren hoe mensen met elkaar omgaan en hoe relaties in elkaar zitten. Dat verloopt bij

dove kinderen op een minder gemakkelijke manier. „Door de moeilijke communicatie met de horende
55 wereld lopen dove kinderen grote kans veel minder kennis op te doen over relaties en hoe ze zich in de omgang met anderen moeten gedragen. Ook komen ze minder te weten over hun eigen gedrag en over hoe ze bij anderen overkomen. Het gevolg is dat er op latere
60 leeftijd, bijvoorbeeld in de puberteit, problemen ontstaan.”

6 Kachman waarschuwt voor de afstand die tussen ouders en niet-horende pubers kan ontstaan. „Als de ouders de gebarentaal niet goed beheersen, ontstaat bij
65 het kind al snel het gevoel dat ouders er weinig voor over hebben om goed te communiceren en dat ze eigenlijk niet accepteren dat ze een doof kind hebben.” Die pijnlijke situatie komt volgens Kachman nogal eens voor.

7 70 Van Gent wijst er daarnaast op dat de puberteitsproblemen van dove kinderen dikwijls op wat latere leeftijd ontstaan dan bij horende kinderen en langer voortduren. „Veel dove jongeren worden door hun ouders te veel beschermd. Als zij uit huis gaan om
75 zelfstandig te gaan wonen, kan het gebeuren dat tussen ouders en kind pas dan de heftige spanningen ontstaan die tussen horende kinderen en hun ouders vaak eerder optreden.”

8 Wanneer zich conflicten voordoen als een doof kind
80 het huis verlaat, probeert het instituut van Kachman zowel het kind als de ouders te helpen. „We proberen dove kinderen begrip te leren krijgen voor de moeilijke situatie van de ouders. Die ouders weten vaak te weinig van de dovencultuur om die volledig te kunnen
85 begrijpen. Ze hebben bovendien het gevoel dat ze hun kind uitleveren aan de dovengemeenschap en voelen zich buitengesloten”, aldus Kachman.

9 „Ook blijkt uit onderzoek dat er naar verhouding minder dove dan horende kinderen met emotionele
90 problemen naar de hulpverlening worden verwezen”, aldus Van Gent. Hij meent dat er veel meer dove kinderen moeten zijn die lijden onder angstige gevoelens of een depressieve stemming dan er worden aangemeld. „Ook dat wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt
95 door communicatieproblemen. Signalen van angst en neerslachtigheid lijken bij dove kinderen onvoldoende of minder snel herkend te worden dan bij horende kinderen. Daarnaast lijken dove kinderen niet alleen minder gewend om voor dergelijke problemen zelf hulp
100 in te roepen, maar zijn ze ook minder bekend met het bestaan van de mogelijkheden om dat te doen. Wat dat betreft is het nodig om kind en omgeving beter te informeren.”

naar: Hilde Eleveld
uit: *Psychologie magazine*, mei 2000

Het gevaar na de vechtfilm

1 **D**at Jantje Jansen en Pietje Pietersen elkaar de hersens inslaan nadat ze hebben gekeken naar *Tom & Jerry*, die datzelfde doen, dat wisten we al. Kinderen gedragen zich agressiever direct na het bekijken van geweld op de televisie. Het is daarentegen al jaren de vraag of ook de latere meneer Jansen en meneer Pietersen elkaar naar het leven staan, doordat ze vroeger te veel hebben gekeken naar gewelddadige tv-programma's.

2 Dr. Rowell Huesmann van de University of Michigan in Ann Arbor in de Verenigde Staten is zeker van zijn zaak. „Er is”, zegt hij, „een aantoonbaar verband tussen het agressieve of zelfs gewelddadige gedrag van volwassenen en hun televisieconsumptie toen ze klein waren.” Huesmann, 8 hoogleraar sociale wetenschappen en communicatie, voerde met zijn groep een langetermijnonderzoek uit naar de invloed van televisiegeweld op het gedrag van de kijkers. Wereldwijd zijn er de afgelopen decennia honderden studies gedaan waaruit blijkt dat het gedrag van kijkers wordt beïnvloed door wat er even tevoren op de televisie is geweest. Nieuw aan Huesmanns onderzoek is echter dat hij zijn proefpersonen in twee ver uit elkaar liggende perioden onder de loep heeft genomen: één keer toen ze zes tot negen 9 jaar oud waren, en één keer vijftien jaar later, toen diezelfde mensen inmiddels volwassen waren.

3 In de studie zijn de gegevens opgenomen van 331 proefpersonen, 153 mannelijke en 178 vrouwelijke. De onderzoekers hebben de kinderen onder meer gevraagd naar welke programma's ze het liefste keken en hoe vaak ze die zagen. Er is hun ook gevraagd of ze zich identificeerden met hun televisiehelden en of ze vonden dat wat ze op televisie zagen, overeenkwam met hoe mensen in het echte leven met elkaar omgaan. Vervolgens is gekeken naar de manier waarop de kinderen naar eigen zeggen in conflictsituaties handelen. Reageren ze dan met verbaal geweld of met kwaadsprekerij achter andermans rug? Gaan ze duwen en trekken aan de tegenpartij? Of slaan ze er daadwerkelijk op?

4 Vijftien jaar later is de volwassen geworden proefpersonen gevraagd naar hun gedrag in conflictsituaties. Gaan ze schelden, een beetje duwen of echt meppen? Hebben ze zich ooit schuldig gemaakt aan een misdrijf, zijn ze daarvoor misschien zelfs veroordeeld?

5 In Huesmanns onderzoek heeft 10,3 procent van de mannen die vroeger veel keken naar geweld op de televisie een veroordeling vanwege een misdrijf aan de broek gehad, tegen 3,1 procent van de mannen die weinig keken. 44 procent van die fervente geweldkijkers zegt zelf zijn partner wel eens hardhandig vast te pakken of te duwen, tegen 21 procent van de minder trouwe kijkers.

6 Geen van Huesmanns vrouwelijke proefpersonen is ooit officieel veroordeeld. Toch zegt ruim 47 procent van de vrouwen die veel keken naar gewelddadige programma's, zich schuldig te hebben gemaakt aan crimineel gedrag, tegen 26 procent van de niet-kijkers. Ook gebruiken vrouwen die

als kind veel keken naar agressie op de televisie, relatief veel vaker fysiek geweld: 16,7 procent meldt een andere volwassene te hebben geslagen of naar de keel gevlogen te zijn, tegen maar 3,6 procent van de niet-kijkers.

Uit zijn cijfermateriaal concludeert Huesmann dat er een opvallende samenhang is tussen als kind veel kijken naar gewelddadige televisie en agressief gedrag op volwassen leeftijd. Hij knoopt daaraan de waarschuwing voor opvoeders vast om kinderen niet ongecontroleerd veelvuldig bloot te stellen aan tv-geweld, omdat een zeker percentage van de jeugdige kijkers daardoor kennelijk ook op termijn wordt beïnvloed in zijn gedrag.

Dit Amerikaanse onderzoek staat evenwel niet op zichzelf. De Utrechtse hoogleraar mediapsychologie dr. Jo Groebel is de coördinator van een Unesco-onderzoek in 23 landen over de hele wereld, waaronder een aantal oorlogsgebieden. Ook hij kijkt naar de samenhang tussen televisiegeweld en het gedrag van kinderen. Groebel is gefascineerd door Huesmanns aanpak en door het gegeven dat de Amerikanen een dergelijke studie over de lange termijn hebben uitgevoerd.

Groebel vindt evenwel dat over het algemeen de invloed van de massamedia op alledaags menselijk gedrag te eenvoudig wordt afgeschilderd. Wat was er eerst, vraagt hij zich af: het televisiegeweld, waardoor het kind agressief is geworden, of het agressieve kind, dat graag en veel kijkt naar tv-geweld? „Wanneer mensen zoeken naar oorzaken van toegenomen agressie, komen ze naar mijn smaak altijd te snel alleen bij de media terecht. Die factor is makkelijk te identificeren, iedereen heeft er een mening over, doordat iedereen de media kent.”

Bovendien vindt dr. Groebel dat agressief en gewelddadig gedrag worden aangezwengeld door verschillende factoren, waarvan mediageweld er één is. De sociale en de economische sfeer waarin een kind opgroeit, zijn belangrijker. De omstandigheden in het gezin hebben invloed, evenals vriendjes en schoolgenootjes. Wanneer die factoren een klimaat scheppen waarin een kind vatbaar wordt voor de invloed van massamedia, dan heeft veelvuldig kijken naar geweld op de televisie inderdaad invloed. Is er geen sturing vanuit het gezin, wordt een kind aan zijn lot overgelaten en moet het dus zelf richting zoeken, dan krijgt de televisie een kans.

„Natuurlijk”, reageert Huesmann, „is het niet eenvoudig. Wat ons onderzoek laat zien, is dat opgroeiende kinderen van acht, negen en tien jaar die veel mediageweld zien, een groter risico lopen agressieve en gewelddadige volwassenen te worden dan leeftijdgenoten die niet zo veel mediageweld zien. Zo zijn er kinderen die niks anders deden dan televisiekijken en die helemaal niet gewelddadig zijn geworden. Er is geen zekerheid, er is een vergroot risico. Er zijn er ook die nooit keken en toch gewelddadig zijn geworden. Zo moet je dat zien.”

naar: Mieke Zijlmans
uit: de Volkskrant, 12 september 1998